

Umiejętności potrzebne na egzaminie ósmoklasisty

Literatura

1. **Rozpoznaję rodzaje literackie:** epika, liryka i dramat; określám ich cechy charakterystyczne i przypisuję dany utwór do odpowiedniego rodzaju.
2. **Rozróżniam gatunki** epiki, liryki, dramatu: opowiadanie, powieść, baśń, legendę, mit, komedię, fraszkę, tren, balladę, tragedię oraz wymieniam ich podstawowe cechy.
3. Rozpoznaję wiersz, przysłowie, komiks.
4. Objaśniam i formułuję **morał bajki**.
5. Rozpoznaję w tekście literackim **środki stylistyczne**: porównanie, przenośnię, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, neologizm, inwokację, symbol, alegorię i określám ich funkcje.
6. Odróżniam **wiersz** rymowany i bezrymowy (biały).
7. Rozpoznaję: wers, zwrotkę (strofę), rym, rytm, refren.
8. Odróżniam **fikcję** artystyczną od rzeczywistości.
9. Odróżniam **realizm od fantastyki**.
10. Wskazuję **nadawcę i odbiorcę** wypowiedzi (autora, narratora, czytelnika, słuchacza).
11. Omawiam **akcję**, wskazuję **wątki** i wydarzenia w utworze.
12. Charakteryzuję i **oceniam bohaterów**.
13. Określám **temat i główną myśl** tekstu.
14. Wskazuję **elementy dramatu** (rodzaj): akt, scena, tekst główny, didaskalia, monolog, dialog.
15. Rozumiem pojęcie **komizmu**, rozpoznaję jego rodzaje w tekstach i określám ich funkcję.
16. Wiem, czym jest **ironia**, rozpoznaję ją w tekstach i określám jej funkcję.
17. Wykorzystuję w interpretacji utworów **konteksty**, np. biograficzne, historyczne, kulturowe, filozoficzne, społeczne.
18. **Wyszukuję** w tekście potrzebne **informacje** oraz cytuję odpowiednie fragmenty.
19. Wyszukuję w tekście informacje wyrażone wprost i pośrednio (ukryte); rozumiem **znaczenia dosłowne i przenośne**.
20. Odczytuję **dzieło sztuki** (obraz, grafika, rzeźba, fotografia).
21. Rozpoznaję **prawdę i fałsz**.
22. Dostrzegam różnice między **literaturą piękną** a literaturą **naukową, popularnonaukową, publicystyką** i określám ich funkcje.
23. Wiem, jakie są relacje między **częściami wypowiedzi** (tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapity).
24. Określám wypowiedź jako **tekst informacyjny, literacki, reklamowy**.
25. Rozpoznaję **gatunki dziennikarskie**: wywiad, artykuł i określám ich podstawowe cechy.
26. Znajduję w tekstach współczesnej kultury popularnej **nawiązania do tradycyjnych wątków** literackich i kulturowych.

Język

1. Rozpoznaję **części mowy**: rzeczownik, czasownik, przymiotnik, przysłówki, liczebnik, zaimek, przymieć, spójnik.

2. Rozpoznaję **części zdania**: podmiot, orzeczenie, dopełnienie, przydawka, okolicznik.
3. Rozpoznaję **formy** przypadków, liczb, osób, czasów i rodzajów gramatycznych oraz rozumiem ich funkcje w wypowiedzi.
4. **Stopniuję** przymiotniki i przysłówki.
5. Rozróżniam i poprawnie zapisuję **zdania** oznajmujące, pytające i rozkazujące.
6. Przekształcam **zdania złożone** w **pojedyncze** i odwrotnie a także zdania w **równoważniki zdań** i odwrotnie.
7. Rozpoznaję w tekście **zdania pojedyncze nierozwinięte i rozwinięte**, pojedyncze i złożone (współrzędnie i podrzędnie), równoważniki zdań, rozróżniam wypowiedzenia wielokrotnie złożone i rozumiem ich funkcje.
8. Rozpoznaję **wyraz podstawowy i wyraz pochodny**; rozumiem pojęcie podstawy słowotwórczej.
9. Rozumiem realne i słowotwórcze **znaczenie wyrazu**.
10. W wyrazie pochodnym wskazuję **temat słowotwórczy i formant**.
11. Rozpoznaję **rodzinę wyrazów**, łączę wyrazy pokrewne, wskazuję rdzeń.
12. Wskazuję **funkcje formantów** w nadawaniu znaczenia wyrazom pochodnym.
13. Znam zasady tworzenia **wyrazów złożonych**.
14. Rozpoznaję **imiesłowy**, rozumiem zasady ich tworzenia i odmiany.
15. Poprawnie stosuję **imiesłowy równoważnik zdania** i rozumiem jego funkcje; przekształcam go na zdanie złożone i odwrotnie.
16. Odróżniam **mowę zależną i niezależną**, przekształcam mowę zależną na niezależną i odwrotnie.
17. Rozróżniam **treść i zakres znaczeniowy wyrazów**.
18. Używam **poprawnych form** gramatycznych imion, nazwisk, nazw miejscowych i nazw mieszkańców.
19. Rozpoznaję słownictwo ogólnonarodowe i słownictwo o ograniczonym zasięgu (terminy naukowe, **archaizmy, kolokwializmy**) oraz określám ich funkcje w tekście.
20. Rozróżniam **normę wzorcową** oraz użytkową.
21. Rozumiem pojęcie **stylu**, rozpoznaję styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy, publicystyczny.
22. Rozumiem, na czym polega **grzeczność językowa** i stosuję ją w wypowiedziach.
23. **Piszę poprawnie** pod względem ortograficznym.
24. Rozumiem, na czym polega **błąd językowy**.
25. Wykorzystuję wiedzę o **wymianie głosek** w wyrazach pokrewnych oraz w tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych.
26. Znam zasady pisowni **wyrazów nieodmiennych** i pisowni **partykuły "nie"** z różnymi częściami mowy.
27. Poprawnie przytaczam **cudze wypowiedzi**, stosując odpowiednie znaki interpunkcyjne.
28. Znam różnice w pisowni samogłosek ustnych i nosowych, spółgłosek twardych i miękkich, dźwięcznych i bezdźwięcznych.
29. Poprawnie używam **znaków interpunkcyjnych**: przecinka, kropki, znaku zapytania, cudzysłowu, dwukropka, nawiasu, wykrzyknika.

30. Znam zasady **pisowni nazw własnych** i nazw pospolitych.

Tworzenie wypowiedzi

1. Znam kompozycję **opowiadania i rozprawki**. Pamiętam o akapitach!
2. Potrafię stworzyć **zaproszenie, ogłoszenie, rozprawkę i opowiadanie** z dialogiem.
3. Zgadzam się z cudzymi poglądami lub **dyskutuję** z nimi, rzeczowo **uzasadniając** własne zdanie.
4. Odróżniam **przykład** od argumentu.
5. Potrafię tworzyć **tezę** oraz **argumenty**.
6. Rozpoznaję **manipulację językową**.
7. Skracam, **streszczam**, rozbudowuję i **parafrazuję** teksty.
8. **Formułuję pytania** do tekstu.